

Dart Van der Straeten

*Zonder enig
voorbehoud*

*Het moet 1992 geweest zijn of 1994. Ik was dertien of vijftien, ik had de film *La double vie de Véronique* gezien. Ik was een puber, ik droomde. Mijn hoofd zat in de wolken. De film, een zeer poëtische, metafysische film over de verbondenheid tussen twee losstaande levens die elkaar toevallig kruisen, raakte niet klaar in mijn geest.*

Ik begreep hem niet helemaal. Maar ik was erdoor betoverd. Het was al laat op de avond, ik toog naar mijn slaapkamertje. En aan mijn bureau nam ik plechtig een blad en ik schreef. Want ik zou schrijven. Dat wist ik al lang. Ik schreef dus. Ik schreef dit:

*Jouw denkkeest kan me niet meer volgen
wanneer ik zwijgend exprimeer
en door ideeën word verzwolgen
Hypotheses zijn geboren,
zoekend naar een eigen hartslag
naar een paar luisterende oren
De klokken luiden met jouw stem
terwijl de wereld stillestaat
en ik in waangedachten zwem
De auto's rijden zacht voorbij
de naalden kwetsen mijn gezicht
als ik me op de pijnbank neervlij.
Poëzie is wat ons rest
tot in het vacuüm der tijden
pas dan is onze dorst gelest.*

Eerlijk: dit is niet helemaal wat ik schreef. Aan de slotverzen bijvoorbeeld heb ik later nog geschaafd. Maar dit was ongeveer wat er stond. Ik had een gedicht geschreven. Mijn eerste gedicht. Het is makkelijk daar nu schamper over te doen: hoe blasé, hoeveel grote woorden, hoe plechtstatig! Maar het was wat het was: het begin.

Ik was wel al vroeg in aanraking gekomen met poëzie. Mijn familie had een artistieke kant, één oude tante had ooit een kunstgalerijtje gehad, een andere oude tante had in de jaren vijftig al een dichtbundel in eigen beheer uitgegeven onder het pseudoniem Else Van Doren. Niet dat daar veel over gesproken werd — wij spraken eigenlijk over niets van belang, in de familie — maar het was bekend. Nog een ander familiaal feit is van kapitaal belang geweest voor de ontwikkeling van mijn roeping tot dichter. Ik onthul het hier in het openbaar, ik kan het niet langer niét vernoemen, omdat ik zonder dat feit hier dit niet zou schrijven in de rol van dichter. Toen ik zes jaar was, stierf mijn oudste broer. Hij was negentien, studeerde het eerste jaar Germaanse talen in Kortrijk. Hij schreef gedichten. Ik heb daar tijdens zijn leven allemaal niet zoveel van gemerkt, ik was heel jong, maar na zijn dood, die, net als ongeveer al het andere in onze familie in een sfeer van taboe-achtig stilzwijgen bleef gehuld, sierden twee van zijn gedichten zijn graf. Medestudenten hadden zelf een plaquette laten maken voor dat graf met een gedicht van Roland Jooris erop, 'Minimal' heet het:

*Vogel wipt.
Tak kraakt.
Lucht betreft.
Bijna niets
om naar te kijken
en juist dat
bekijk ik.*

De combinatie van die jonge dood, dat hardnekkige stilzwijgen en die mysterieuze woorden en gedichten moet bij mij een mechanisme in gang gezet hebben: ik nam me voor het werk af te maken. Te doen waar hij, mijn broer, door zijn jonge dood niet in geslaagd was: ik zou dichter worden, een echte dichter, met een echte bundel, bij een uitgeverij, met mijn echte naam erop. Heel mijn leven stond in het teken van dat doel. Maar onbewust. Ik was al rond de dertig toen ik de vinger wist te leggen op dat psychologische mechanisme.

Ik wil het hier echter meer over poëzie hebben dan over psychologie.

Na dat ene gedicht schreef ik verder, spaarzaam, af en toe iets, op het moment dat ik overliep van dingen — Wordsworth's bekende 'spontaneous overflow of powerful feelings.' Ik begon ook naar poëzieavonden te gaan — ik herinner me nog levendig een avond in mijn geboortedorp

Sint-Lievens-Houtem waar ik verliefd 109
werd op Gezelles 'Dien avond en die rooze.' En ik verslond alles aan poëzie wat in onze bibliotheek te vinden was en wat leraren mij aandroegen in de middelbare school. Lucebert was een enorme ontdekking. En in een les Frans in de middelbare school in Aalst maakte ik kennis met de modieuze melancholie van Baudelaire, waar ik een tijd mee dweeptte.

Toen het moment gekomen was om te beslissen wat ik na het middelbaar zou gaan studeren, bleek er eigenlijk maar één beslissing mogelijk: ik zou Germaanse talen studeren — Nederlands-Engels, net, inderdaad, als die broer van me, maar wel in Gent. Het bleek de juiste keuze: in de poëziecolleges merkte ik dat ik talent had voor het ontcijferen van gedichten; bij de dichters die ik leerde kennen, voelde ik me thuis. Ik schreef ook nog wel, ja, doorgaans bedenkelijke dingen in tal van verschillende stijlen. Maar deze brede oud-testamentische verzen die ik schreef in een vijfdelig gedicht met een pompeuze titel ('Oedipus' Son,' want in het Engels klonk het kennelijk beter), daar zie ik stiekem nog altijd wel wat in:

II.

Ga, ik ga

Ik vertrek uit de cel van je bladeren uit de kern van je bestaan

Maar ik snuif en ik bries en daar ligt mijn daad:

In het graf naast mijn dood, mijn drank en mijn kind

En je groeit en blijft gloeien je bladerdek een schild tegen mieren en muggen en ik

krimp ik verkramp in de steppe van een sterven, in een tango van twijfel en schrijd ik

dan verder in het drijfzand van pijn naar de zee van verdrinking dan rol ik de vrucht

als een rots naar boven op de top staat het altaar

En daar zal ik slachten

Het voordeel van scholen en opleidingen is dat je er gelijkgestemden ontmoet, mensen met dezelfde interesses en ambities. Als het goed is, stimuleer je elkaar om nieuwe dingen uit te proberen, om naar buiten te komen.

*Samen met een tekenende vriend — Jan Peeters — en nog een schrijvende vriend — Tom Van Imschoot — maakten we eigenhandig een boekje met gedichten en tekeningen, *L i t t e k e n* heette het. We plooiden en knipten het zelf op honderdtwintig exemplaren. Tom en ik lazen voor op een literaire avond van de studentenvereniging, Jan projecteerde er zijn tekeningen bij. Het was de eerste keer dat ik naar buiten kwam als dichter. Ik beefde als een rietstengel, er ging*

iets fout met de muziek, maar het gros van de oplage van L i t t e k e n raakte wel verkocht. Zoals gebruikelijk kocht zelfs de universiteitsbibliotheek er een, zodat ik nooit meer zal kunnen ontkennen dat ik dat boekje ooit mee gemaakt heb. Bovenstaand gedicht is er in ieder geval in bewaard voor het nageslacht.

Een ander voordeel van scholen en opleidingen is dat je er niet alleen gelijkgestemden ontmoet, maar ook ervaren mentoren met een neus voor talent en een breed netwerk. In het jaar van mijn afstuderen werd ik zo gepolst door een professor of ik niet eens een recensie wilde schrijven, want hij kende iemand die iemand kende die nog medewerkers zocht voor de boekenrubriek van T i j d C u l t u u r, de wekelijkse cultuurbijlage van de krant d e F i n a n c i e e l - E c o n o m i s c h e T i j d. Dat wilde ik heel graag. Mijn proefrecensie bleek aanvaardbaar genoeg te zijn om er een tweede te mogen schrijven. Omdat ik steeds non-fictieboeken toegestuurd kreeg, liet ik weten dat mijn eerste interesse eigenlijk bij poëzie lag. En dat kwam goed uit: de toenmalige poëzierecensent wilde net stoppen, dus mocht ik overnemen.

En toen werd ik dus recensent. Omdat het zo gelopen is. Omdat ik graag las en graag schreef over wat ik las. Omdat ik me graag wilde verdiepen in poëzie. Omdat ik graag wilde bijleren. En ik las. En ik schreef. En ik evalueerde. De volgende vijftien jaar zouden mijn opdrachtgevers voortdurend veranderen, maar ik bleef lezen en schrijven. Over het werk van anderen.

Maar hoe moest het dan met mijn eigen werk? Eerlijk gezegd, ik wist het ook niet. Ik had in mijn studententijd dus wel wat geschreven, en in de daaropvolgende jaren sporadisch ook nog wel wat, maar ik vond de situatie waar ik in zat, wel benard: wat zou ik gaan oordelen over andere dichters als mijn eigen werk niet eens zou voldoen aan mijn eigen criteria? En: kon dat wel, dichter en criticus tegelijk zijn? Ik twijfelde eraan. De oplossing die ik ervoor bedacht was: zo stil mogelijk houden dat ik zelf ook wel eens een gedicht schreef. En mijn werk als criticus en lezer zo consciëntieus mogelijk doen. Dat lukte. Tijdelijk. In mijn zoektocht naar werk ging ik solliciteren voor een baan bij een cultureel tijdschrift. De gesprekken werden nog gevoerd door de oprichter ervan, zelf dichter en bloemlezer en sinds 2002

hoofdredacteur van een poëzietijdschrift. Hij had enkele van mijn recensies gelezen, vond die goed.

De redactie besloot mij aan te nemen als redactiesecretaris-eindredacteur. Echter niet voordat de hoofdredacteur op de hem eigen half-terloopse manier bij me had geïnformeerd of ik ook wel eens een gedicht schreef. 'Euh, ja, euh,' stamelde ik, 'euh ik schrijf wel soms een gedicht,' met het schaamrood op de wangen, 'maar het is niet goed hoor, en nog niet rijp.' Ik voelde me enigszins betrappt; ik had ergens een droom dat ik ooit, uit het niets, ineens met een dichtbundel zou komen en heel de wereld verrassen. Nu had ik nog lang geen dichtbundel, maar ik voelde me toch een beetje van die droom beroofd — een patroon dat vaker bij mij lijkt terug te komen, ik leef liever in het ideaal van de droom van een mogelijke toekomst dan in de middelmatige werkelijkheid van het hier en nu. Maar die man vroeg me dus hem eens een paar gedichten op te sturen. En wie durft, als jonge snaak, iemand van zo'n status iets te weigeren?

Ik stuurde. Hij las. Hij sommeerde me bij zich. Met een rood stiftje zette hij plusjes en minnetjes bij mijn gedichten. Zijn

commentaar was summier en verbaasde me soms (ik merkte bijvoorbeeld dat hij het woord 'bloed' niet graag las in gedichten). Zijn opdracht onbetwistbaar en helder: bezorg me volgend jaar nog eens een reeks gedichten, dezelfde, bijgewerkt, en/of andere.

Die reeks belandde uiteindelijk in zijn tijdschrift, mijn eerste officiële publicatie. Ik zou nog een keer of twee in het blad publiceren voor ik uiteindelijk voldoende werk had — voldoende waar ik zelf in geloofde — om een bundel te gaan samenstellen.

*In 2014 werd *O n b a l a n s* geboren — een bundel die misschien nogal samenhangend lijkt, maar in feite bestaat uit een samerraapsel van gedichten en cycli die geschreven zijn in een tijdspanne van een tiental jaar. Hoewel ik in enige mate trots ben op die bundel — die trouwens net als *Litteken* destijds opnieuw vormgegeven werd door Jan Peeters — toch kijk ik er vooral met gemengde gevoelens naartoe. De belangrijkste reden daarvoor is dat ik, sinds ik niet aan de lokroep van die hoofdredacteur kon weerstaan, me enigszins verkrampd voelde in mijn schrijven en in mijn dichterschap. Ik voelde me hoe langer hoe meer on-vrij.*

Van iets wat ik voor mezelf deed, stiekem, in een vrije ruimte waar niemand kwam, behalve wie ik toeliet, werden mijn gedichten plots opdrachtwerken, een soort van arbeid, werk dat ik uitvoerde omdat iemand zei dat ik dat moest doen. Moet ik die man nu dankbaar zijn of niet? Natuurlijk wel, zegt de engel op mijn rechterschouder: zonder hem had ik misschien nog niets gepubliceerd, misschien wel niets meer geschreven! Toch maar niet, zegt Lucifer aan mijn linkerkant: hij heeft mijn penen vruchten in onrijpe toestand vanonder de broedmoeder weggetrokken en me verplicht teksten te produceren die ik alleen heb geschreven omdat het nu eenmaal moest. En niet uit 'innerlijke noodzaak,' voor zover die noodzaak tot productie zou leiden.

O n b a l a n s is goed ontvangen, heeft een aantal welwillende tot positieve recensies gekregen, en is bekroond met een klein prijsje. Dit in acht genomen moet ik dus zeggen dat mijn debuut 'een succes' is geweest. Voor mij persoonlijk was mijn debuut, paradoxaal genoeg, ook een soort eindpunt. Het levensproject dat ik voor mezelf had uitgestippeld — afmaken wat mijn broer niet had kunnen

afmaken — was beëindigd. In die zin denk ik dat de hoofdredacteur en ik in elkaar een goede sparringpartner hadden. We hielpen elkaar om onze doelen te bereiken: hij kon een jonge naam lanceren via zijn tijdschrift, ik kon mijn doel, die bundel met mijn naam erop, bereiken.

O n b a l a n s verscheen in juni 2014. Dat is nu bijna drie jaar geleden. Sindsdien heb ik geen nieuwe poëzie meer geschreven. Of toch: één keer ben ik, net omdat ik weer een afspraak had om nieuw werk voor een tijdschrift in te zenden, aan het schrijven geslagen, op een moment waarop ik overliep. Een lang gedicht, 'Illulissat' heet het, maar het is niet meer dan een aanzet, en ik aarzel om er verder aan te werken. Ik aarzel, omdat ik me afvraag of ik werkelijk een dichter ben. Was ik het zelf, die schreef? Of was het iemand in mij die op die manier mijn broer in ere wilde herstellen? Heb ik mijn eigen leven geleid, of datgene dat ik me heb aangemeten om zijn verlies goed te maken?

Het zijn vragen die me, eerlijk gezegd, uit balans brengen. Het is niet dat ik wéét hoe ik moet schrijven. Het is niet dat ik een duidelijke, herkenbare stijl heb. Het is

*niet dat ik weet of ik iets te zeggen heb, 117
en wat ik te zeggen heb. Het is niet dat
ik geloof in de woorden die ooit door mij zo
op papier gezet zijn. Maar ik kan niet ont-
kennen dat ze er staan, en dat ze door mij op
papier gezet zijn.*

*Misschien is dat mijn grootste verlan-
gen als de dichter, die ik in de feiten dan toch
ben: dat er ooit iemand is, iemand die ik niet
ken en niet hoeft te kennen, die een van mijn
verzen leest, en dan het gevoel heeft dat er iets
op zijn plaats valt, dat er iets bestaat dat alles
de moeite waard maakt. Iemand bij wie mijn
teksten teweegbrengen wat de teksten van
Hans Faverey, Gerrit Kouwenaar, T.S. Eliot
en al die andere favorieten bij mij teweeg-
brachten: het gevoel begrepen te worden. Er
niet alleen voor te staan. Het gevoel dat een
totaal onbekende iets op zo'n manier kan
zeggen dat jij als lezer het universum op zijn
plaats voelt vallen — en je daarmee deelge-
noot maakt aan een groots wonder. Misschien
is dat besef het voornaamste, misschien is dat
de reden om toch, gewoon, ondanks alles, toch
maar te schrijven, te dichten.*

*Of ik nog gedichten ga schrijven,
kan ik niet voorspellen. De vraag stellen
maakt me rusteloos, opgejaagd. Ze raakt aan*

*iets waar ik mee worstel. Misschien moet ik
aanvaarden dat, als ik een dichter ben, ik een
worstelend dichter zal zijn, die heel voor-
zichtig aftast of er überhaupt iets zegbaar is
— en of ik het wel ben, die dat wil zeggen,
en wat ik daar dan precies mee zou kunnen
bedoelen. 'Woord, leef niet // in de plaats /
van mij / laat mij // met u / vechten // u
bevechten,' luidt een gedicht in O n b a l a n s .
Maar ik probeer die vermoeiende worsteling
ook het hoofd te bieden, door mezelf te sussen,
door het belang ervan in perspectief te
zetten. Het gedicht waar ik zelf het meest
van geloof dat het een goed gedicht is, is
'proberen,' het laatste gedicht uit de reeks
'negen infinitieven.'*

wees niet bang

*het is iets dat voorbijgaat
in fasen*

er zijn er die blijven proberen

*uiteindelijk
gaat het voorbij*

*Twijfel ik echt zo hard? Ja. Maar ik weet wel
dat ik nog zal schrijven. Alleen verlang ik
naar een schrijven waarin ik weer vrij kan*

*zijn, een schrijven zoals het ooit begon: 119
stiekem, als ruimte voor mezelf, waarin
ik écht ongestoord en zonder enig voorbehoud
kan spreken. Een ruimte waarin ik, nu dan,
op dit moment in mijn leven, kan verkennen
wie ik ben en mij verbouden tot de wereld
— niet om andermans dood te herstellen, niet
omdat iemand mij zegt dat ik tegen deadline
x nieuw werk moet aanleveren, niet omdat
een uitgever binnenkort toch wel een tweede
bundel verwacht, niet omdat het voor mijn
werkgever en voor mijn recensiepraktijk
nuttig zou zijn dat mijn renommee als dichter
zou rijzen — maar omdat er in mij iets is dat
wil spreken. En dan gewoon luisteren.*